

ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

УДК 329(477):364.4

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНА РОБОТА У ПЕРІОД ВИБОРЧИХ ПЕРЕГОНІВ

Бондар Світлана, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0002-8231-5166

E-mail: foxy777.uman@gmail.com

Цімоха Ростислав, викладач кафедри соціальних і правових дисциплін, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0003-0744-5224.

E-mail: rostislav.lawyer@ukr.net

У статті проаналізовано особливості соціально-політичної роботи у період виборчих перегонів. Викладено основні теоретичні положення та ідеї соціальної роботи. Розкрито сутність, функції, формування іміджу, роль партії як посередника між владою і суспільством.

Авторами показано особливості соціальної роботи політичних партій на прикладі політичної партії «Команда Сергія Рудика. Час змін!». Проаналізовано механізми, основні підходи, найбільш поширені методики і прийоми соціальної роботи в діяльності політичних партій у період виборчих перегонів.

Ключові слова: політична партія, передвиборчі програми партій, соціальна робота, вибори, соціальна політика, соціальне забезпечення, соціальний захист, соціальна підтримка, соціальна допомога.

SOCIO-POLITICAL WORK DURING THE ELECTION RACE

Bondar Svitlana, PhD in Political Science, Associate Professor, Department of Philosophy and Social Disciplines, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

ORCID 0000-0002-8231-5166

E-mail: foxy777.uman@gmail.com

Tsimokha Rostyslav, Teacher of the Department of Social and Legal Disciplines, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

ORCID 0000-0003-0744-5224.

E-mail: rostislav.lawyer@ukr.net

The article offers an analysis of political parties: their essence, functions, image formation, the role of

the party as a mediator between the government and society, the activities of parties in elections. The features of the social work of political parties are shown, on the example of the political party «Team of Sergei Rudyk. A time of change!». Mechanisms, basic approaches, the most common methods and techniques of social work with people are analyzed. The main theoretical strategies and ideas of social work are presented.

Position of the political party «Team of Sergei Rudyk. A time of change!» is that first, the solution of social problems is discussed before it will be accepted and even after it has been adopted. On the party's website <https://www.rudyk.org/news/page/4/>, the main projects of social work are illustrated. The publication gives the main recommendations for improving the efficiency of social work: the creation of a mechanism to help youth in self-determination in choosing the profession of social worker, to extend forms and directions of professional training of social workers, to increase expansion in the number of periodicals covering the work of social services, centres, social workers.

The formation of social policy occurs based on information received from the collection of statistical data and the conduct of sociological studies. Understanding this information allows you to identify the social tasks. The realization of socially significant goals and social problems solution have been organized through social projects and social programs, which form a significant part of social policy.

Keywords: *political party, electoral programs of parties, social work, elections, social strategy, social welfare, social protection, social support, social assistance.*

Постановка проблеми. Політичні партії, беручи участь у виборах, покликані забезпечити безпосередній зв'язок громадян і державної влади, прозорість процесу прийняття державних рішень та участі в ньому народу.

Так, згідно зі спостереженнями американського соціолога Джеффри К. Александера, виборці більш не є суб'єктами, які раціонально приймають рішення та схильні до ретельного порівняння статей передвиборних програм кожного з висунутих на вибори кандидатів і партій.

Програми політичних, економічних і соціальних перетворень більше, в принципі, не грають важливої ролі в ухваленні електоратом рішення про те, кого з кандидатів або партій підтримати своїм голосом. Набагато більшу роль у виборі виборця грають його суб'єктивні симпатії щодо того чи іншого кандидата, засновані на емоціях і моральних установках.

Передвиборчі програми партій і кандидатів становлять усе менший інтерес для рядового виборця, політичні уподобання якого складаються при врахуванні інших, часто далеких від політики критеріїв. Формування політичних поглядів відбувається на підставі однієї або декількох значущих для виборця суспільно-політичних проблем. Постматеріальні цінності, які переважають, висувають на передній план якість життя конкретної людини як основного критерію оцінки політики держави, а також знижують почуття необхідності ідентифікації з певною партією або ідеологією.

У зв'язку з цим важливу роль відіграють виборчі технології, як інструменти впливу на електоральну поведінку і переваги виборців. З боку політичних партій і кандидатів вони виконують роль методів, які мають допомогти в агітації виборців, а це у свою чергу, гарантує голоси і перемогу на виборах.

Є політика економічна, є оборонна, є міжнародна. Але всі ці аспекти політичного життя насправді підпорядковуються соціальній політиці. Це означає, що ні економіка, ні міжнародні відносини, ні питання оборони не можуть існувати самі по собі: усе це підпорядковано одній меті – поліпшенню якості життя людей, тобто соціальній політиці. Соціальна політика – це те, від чого треба

відштовхуватися, приймаючи будь-які рішення у будь-якій сфері діяльності.

Відповідно, соціальна робота – це професійна діяльність, що має на меті допомагати у розв’язанні соціальних проблем і задоволенні соціальних потреб різних соціально-вікових груп населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зараз у нашій країні широко проводяться дослідження в галузі теорії і практики соціальної роботи. Разом із тим, незважаючи на велику кількість публікацій, питання соціальної роботи політичних партій у період виборчих перегонів до теперішнього часу розглядалися в нашій країні недостатньо.

Аналіз наукових досліджень показав, що соціальна робота в територіальній громаді розглядалась у дослідженнях Г. Слезанської; на соціальній політиці як стратегії менеджменту соціальної роботи наголошував В. Бех; досліджують соціальну політику через призму соціальної роботи О. Холостова, В. Скуратівський, О. Палій, Е. Лібанова; питання трансформацій соціальної політики в Україні на сучасному етапі її розвитку та особливостей удосконалення моделей соціальної роботи як засадничої умови соціалізації дітей, сім’ї, молоді, розв’язання проблем молоді сім’ї оглядала Н. Лук’янова [1, 6, 8, 9].

На побудові нової парадигми соціальної роботи як сфери надання соціальних послуг різним категоріям клієнтів, залежно від їхніх потреб, наголошують у численних публікаціях вітчизняні (Т. Алексеєнко, К. Дубич, З. Кияниця, І. Козубовська, Н. Коляда, І. Лисенко, Л. Романовська, В. Савіцька) і зарубіжні (Дж. Бопп, М. Бопп, Д. Дастін, К. Лаєнс, М. Пейн, М. Ромм, П. Тейлор, Дж. Фук, Г. Чейнен) науковці [9, с.27].

Мета статті – проаналізувати особливості соціально-політичної роботи у період виборчих перегонів на прикладі політичної партії «Команда Сергія Рудика. Час змін!».

Виклад основного матеріалу. Вибори – одна із базових складових сучасного суспільства. Зробимо застереження – демократичного суспільства, або суспільства, що прагне стати таким. У кожній країні існує своя система виборів. Як правило, більше половини населення країни має виборче право. Зазвичай, предметом виборчого права вважаються пов’язані з виборами суспільні відносини, у яких прямо або опосередковано беруть участь громадяни. Оскільки людина – громадянин у силу свого існування мала потреби, тому з давніх часів цим поняттям керують, маніпулюють. Найчастіше потреби поділяються за походженням на біогенні (первинні) і соціальні (вторинні). До числа первинних належать потреби в самозбереженні, тобто їжі, воді, відпочинку, сні, теплі, збереженні здоров’я, відтворенні потомства та ін. До вторинних потреб належать потреби в самоствердженні, спілкуванні, різних досягненнях, дружбі, коханні, знаннях, саморозвитку, творчості, самовираженні. Усі потреби людини носять соціальний характер, форми їх прояву залежать від рівня розвитку культури, суспільства. Саме «народження» різних потреб людини відбувається в процесі суспільно-історичного розвитку. Чим різноманітніша діяльність людини, тим багатші її потреби і тим складніша система цінностей, адже саме потреби людини є основою формування її цінностей.

Усвідомлюючи важливість потреб для людини, політичні партії використовують їх у своїй боротьбі, відображаючи у своїх програмах гарантії їх досягнення. Здійснюючи візуалізацію таких дій та вчинків, партії намагаються переконати виборця у своїй змозі це забезпечити. Тому невід'ємною складовою діяльності політичної партії (насамперед у період виборчих перегонів) є соціальна робота з різними категоріями населення.

Поняття «соціальна робота», як зазначає у своєму дослідженні А. Горілий, включає в себе цілу низку інших понять, які можуть частково перетинатися, тобто не завжди мати чіткі межі. Серед них такі поняття:

Соціальний захист – система заходів, здійснюваних державою та іншими інституціями суспільства щодо забезпечення гарантованих мінімально достатніх умов життя, підтримання діяльнісного існування людини.

Соціальне забезпечення – державна система допомоги, підтримки і обслуговування людей похилого віку і непрацездатних громадян, сімей з дітьми, а також осіб, які потребують допомоги. Реалізує конституційне право громадян на матеріальне забезпечення у старості, у випадку захворювання, повної або часткової втрати працездатності, втрати годувальника. Система соціального забезпечення включає: пенсії, допомоги працюючим (за тимчасової непрацездатності, при пологах), самотніми матерями, багатодітними і малозабезпеченими сім'ями тощо. Здійснюється за рахунок державного бюджету і страхових внесків, які акумулюються в пенсійному фонді, фондах соціальної підтримки населення.

Соціальна підтримка – це система заходів щодо надання допомоги окремим категоріям громадян, які тимчасово опинилися у важкому економічному становищі (частково або повністю безробітні, молодь, що навчається, тощо), шляхом надання їм необхідної інформації, фінансових засобів, кредитів на навчання, право захисту і введення певних пільг.

Соціальна допомога – система соціальних заходів у вигляді сприяння, підтримки і послуг, які надаються соціальною службою окремим особам або групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу і повноцінної життєдіяльності, адаптації в суспільстві [2, с. 3–4].

Відповідно до функцій соціальної терапії можна віднести:

Соціальне «лікування», що припускає надання клієнтові необхідної підтримки і допомоги у розв'язанні його проблем.

Соціальний захист, спрямований на відстоювання інтересів клієнта, роз'яснення його потреб тим інституціям, людям або організаціям, від яких залежить його соціальне благополуччя.

Соціальний розвиток, який сприяє виявленню прихованих або нереалізованих можливостей і здібностей клієнта з метою подальшої оптимізації його життєдіяльності [3, с. 9].

Узагальнюючи все вищезазначене ми можемо зробити висновок, що соціальна робота спрямована на розв'язання всієї сукупності проблем у контексті «особистість і навколишнє середовище». На перше місце ставиться людина, а в

центрі уваги – проблеми людини.

У певний період кожне суспільство може мати безліч потреб, але основні з них і відшукує та ставить за пріоритет кожна політична сила. Найпростіше це відображається в демонстрації прогнозів та планів щодо встановлення мінімальних зарплат та пенсій. У суспільно значущих секторах, наприклад, обіцяють забезпечення протезами ветеранів АТО. І примітивно – роздають пайки. Навіть відстоювання права на евтаназію може стати додатковим плюсом партій при відповідному запиті суспільства.

На сучасному етапі турбота політичних партій проявляється дуже широко – від роздачі засобів захисту (масок), до забезпечення лікарень ліками, одягом, пристроями та безкоштовною вакцинацією.

Саме практична демонстрація дій партії та її реклама дозволяє впливати на запити суспільства.

За словами В. Беха, «соціальна політика спрямована на захист усіх елементів структури суспільства, а також окремих осіб від деструктивних процесів, що мають місце в суспільстві на певних етапах його розвитку. Формування соціальної політики відбувається на основі інформації, отриманої від збирання статистичних даних і проведення соціологічних досліджень. Осмислення цієї інформації дозволяє визначити соціальні завдання, які необхідно розв'язувати, соціальні цілі, яких необхідно досягти. Реалізація соціально значущих цілей і розв'язання соціальних завдань відбувається через соціальні проекти і соціальні програми, які складають значну частину політики соціальної» [1, с. 3–18].

Узагальнюючи дослідження науковців з цієї проблеми, вважаємо, що соціальна політика охоплює діяльність держави, суспільства (громадських інститутів) щодо погодженню інтересів різних соціальних груп і соціально-територіальних спільнот у сфері виробництва, розподілу і споживання, що дозволяє узгодити інтереси цих груп з інтересами людини і довготривалими цілями суспільства.

Отже, соціальна політика – це не тільки система заходів, більшою мірою це система взаємовідносин між соціальними групами і верствами суспільства, головною метою яких є людина, її добробут, соціальний захист і розвиток, життєзабезпечення і соціальна безпека в цілому.

Таким чином, мета соціальної політики – це регулювання і узгодження інтересів для стійкого і збалансованого розвитку суспільства, тобто досягнення соціального миру або суспільної злагоди. Підкреслюємо це, оскільки узгодження інтересів, з нашої точки зору, є набагато важливішою метою, ніж інтереси будь-якої, найважливішої або найперспективнішої соціально-вікової групи. Цілком очевидно, що суспільство влаштоване так, що не можна «дати» комусь що-небудь, не «віднявши» це в іншій групі населення. Дискусії про те, що вигідніше для всіх, безглузді: необхідно шукати спосіб тримати всіх у рівновазі.

Хочемо підкреслити, що соціальна політика повинна бути максимально відкритою. Наприклад, позиція політичної партії «Команда Сергія Рудика. Час змін!», полягає в тому, що спочатку обговорюються шляхи розв'язання соціальних

проблем, перш ніж застосовувати їх. На сайті партії <https://www.rudyk.org/news/page/4/> висвітлено всі основні проекти соціальної роботи.

Перш за все, як члени цієї партії, можемо сказати, що нашій політичній силі «Команда Сергія Рудика. Час змін!» не соромно за жоден рік роботи від моменту її створення. Особливо за ті питання соціальної політики, якими справді займається партія. Не було жодної обіцянки, яку б давали громадянам і при цьому не виконували. Це те, з чим треба йти до людей. Не боятися протилежних точок зору, доказово і послідовно застосовуючи таку аргументацію, підкреслену статистичними даними.

Наприклад, 2021-й рік народний депутат Сергій Рудик та члени партії зустріли із підприємцями з руху SaveФОП, які борються за свої законні права на працю. Вони підтримали людей, які майже місяць стоять на Майдані Незалежності. Народний депутат перед самим Новим роком допоміг зібрати 155 підписів своїх колег для проведення позачергової міської сесії, на якій мали проголосувати ключові для підприємців законопроекти [10].

Корсунь, Вільшана, Черкаси, Умань, Сміла, Михайлівка, Чигирин – де тільки не побували напередодні свята помічники Святого Миколая від «Команди Сергія Рудика. Час змін!» [5]. І перша зупинка – це Корсунь-Шевченківський багатопрофільний навчально-реабілітаційний центр «Надія». Тут навчається 143 дітей із тяжкими й помірними порушеннями мовлення, слуху й затримкою психічного розвитку. «Але в усьому іншому вони – такі ж дітки, як усі: люблять танцювати, співати і, звичайно ж, отримувати подарунки», – написав на своїй сторінці у «Фейсбук» народний депутат Сергій Рудик. Команда Сергія Рудика привітала зі святом Миколая дітей з особливими освітніми потребами. Також привітали зі святом дітей Вільшанської та Михайлівської спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів, Смілянської спеціальної школи-інтернату та навчально-реабілітаційного центру «Країна добра», що розташований у Черкасах. Тут навчаються 133 дітей, що мають патологію слуху, більшість із яких – аутисти. Цей заклад має чудову матеріально-технічну базу і спецобладнання для реабілітації таких дітей. «Велика подяка вчителям та вихователям, адже в них дуже непроста робота», – зазначив народний депутат.

Помічниця народного депутата Оксана Ковтун разом із депутатами Черкаської районної ради від «Команди Сергія Рудика. Час змін!» Тетяною Завалко та Ольгою Плохутою відвідали розташовані у Черкасах загальноосвітню санаторну та спеціальну школу-інтернат, навчально-реабілітаційні центри, спеціалізований будинок «Дитини». Помічниця народного депутата Сергія Рудика Валентина Далібожак та депутатка Черкаської районної ради Ольга Михальченко відвідали вихованців Чигиринського навчально-реабілітаційного центру.

Уманська команда завітала в обласний міжрегіональний центр соціально-психологічної реабілітації дітей у місті Умані, Бабанську соціальну школу, Ладизинську соціальну школу та Уманський навчально-реабілітаційний центр. Отримали солодкі подарунки й учні Золотоніської спеціальної школи Черкаської обласної ради та Золотоніської загальноосвітньої санаторної школи-інтернату, а

також вихованці Кропивнянського дитячого будинку для дітей шкільного віку, де мешкають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, з усієї Черкащини.

«Команда Сергія Рудика. Час змін!» привітала соціальних працівників із професійним святом [4]. У першу неділю листопада своє професійне свято відзначили соціальні працівники. Зважаючи на те, що на Черкащині встановлено «помаранчевий», а в Золотоноші, Каневі, Смілі, Ватутіному, Корсунь-Шевченківському і Смілянському районах – «червоний» рівень епідемічної небезпеки через поширення COVID-19, представники «Команди Сергія Рудика. Час змін» привітали зі святом соціальних працівників, вручивши їм маски й антисептики.

В умовах пандемії працівникам соціальної сфери ще важче працювати, адже вони постійно контактують із людьми, які перебувають у зоні ризику. Тому, щоб зменшити ризики для їхнього здоров'я та здоров'я їхніх підопічних, команда партії вручила їм захисні засоби.

Засоби захисту отримали працівники соціальної сфери Сміли, Золотоноші, Монастирища, Умані, Кам'янки, Звенигородки, Ватутіного, Чорнобаю, Червонослобідської, Сагунівської, Леськівської, Степанківської, Руськополянської, Ліпнявської ОТГ.

31 жовтня 2020 р. у Смілі пройшла нарада стосовно розв'язання питання з теплопостачанням, ініційована народним депутатом Сергієм Рудиком [11]. Через несплачені борги 18 котелень міста були не підключені до газопостачання, тож без тепла залишалася значна частина смілян, які користуються централізованим опаленням. І найгірше – Смілянська міська лікарня, де лікуються хворі на COVID-19.

25 вересня 2020 р. свій 101-ий день народження зустрів житель Михайлівки Денис Лівицький. Привітати довгожителя прибув і народний депутат Сергій Рудик за командою [7].

З-поміж основних рекомендацій щодо подальшого вдосконалення та підвищення ефективності соціальної роботи сучасні теоретики і практики виокремлюють: створення механізму надання допомоги при самовизначенні молоді у виборі професії соціального працівника; збільшення форм і напрямків професійної підготовки соціальних працівників, яка повинна бути нерозривно пов'язана із професійним вихованням фахівців із соціальної роботи, збільшення кількості періодичних видань, які висвітлюють роботу соціальних служб, центрів, соціальних працівників; упровадження механізму надання допомоги працівникам установ соціальної сфери у професійному розвитку (наприклад, систематичне проведення методичних семінарів, конференцій, круглих столів на різних рівнях для обміну досвідом соціальної роботи); збільшення державного фінансування соціальних служб; ефективне використання в діяльності соціальних установ комп'ютеризованих інформаційних системи; створення міжвідомчих центрів із розв'язання соціальних питань на місцевому рівні.

Соціальна робота політичних партій є однією з форм роботи, яка спрямована на зміну суспільства, на створення сприятливих умов життя людей.

Метою є позитивний розвиток усіх вікових груп населення.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, за межами дослідження залишилася найважливіша тема для подальшого дослідження – створення необхідних організаційно-педагогічних умов для волонтерів, що забезпечують поетапну, послідовну, цілеспрямовану реалізацію професійно-орієнтованих технік і технологій на основі використання активних методів навчання соціальної роботи, клієнтської практики з особистісно-орієнтованою та соціально-моральною спрямованістю, з урахуванням індивідуальних потреб, інтересів, нахилів та здібностей особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех В. П. Соціальна політика як стратегія менеджменту соціальної роботи. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: збірник наукових праць*. К. 2008. Вип. 7. С. 185–191.
2. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи: навчальний посібник. Тернопіль. 2004. 174 с.
3. Капська А. Й., Завацька Л.М., Грищенко С.В. Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах : навчальний посібник. Київ. 2011. 248 с.
4. Команда Сергія Рудика. Час змін!» привітала соціальних працівників із професійним святом. Рудик Сергій Ярославович: офіційний вебсайт Народного депутата України. URL:<https://www.rudyk.org/команда-сергія-рудика-час-змін-прив-2/>
5. Корсунь, Вільшана, Черкаси, Умань, Сміла, Михайлівка, Чигирин – де тільки не побували напередодні свята помічники Святого Миколая від «Команди Сергія Рудика. Час змін!». Рудик Сергій Ярославович: офіційний вебсайт Народного депутата України. URL: <https://www.rudyk.org/команда-сергія-рудика-привітала-зі-св/>
6. Лук'янова Н. Соціальна робота в Україні: концептуальні засади і трансформація в сучасних умовах. *Політичний менеджмент*. 2009. № 5(38). С. 150–156.
7. Сергій Рудик привітав із днем народження михайлівського довгожителя. Рудик Сергій Ярославович: офіційний вебсайт Народного депутата України. URL: <https://www.rudyk.org/сергій-рудик-привітав-із-днем-народже-2/>
8. Скуратівський В.А., Палій О.М., Лібанова Е.М. Соціальна політика: навчальний посібник для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності «Державне управління». Київ. 1997. С. 27–43.
9. Слосанська Г.І. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи: монографія. Тернопіль. 2018. 382 с.
10. «Із такими людьми кращі часи для нашої держави попереду», – Сергій Рудик зустрів Новий рік із підприємцями на Майдані Незалежності. Рудик Сергій Ярославович: офіційний вебсайт Народного депутата України. URL:<https://www.rudyk.org/із-такими-людьми-кращі-часи-для-нашої/>
11. «Щоб опалювальний сезон у Смілі проходив спокійніше, треба відстоювати свою позицію стосовно боргів у судах та збільшувати перелік котелень на альтернативних джерелах». Рудик Сергій Ярославович: офіційний вебсайт Народного депутата України. URL:[https://www.rudyk.org/щоб-опалювальний-сезон-у-смілі-прохо/](https://www.rudyk.org/щоб-опалювальний-сезон-у-смілі-прохо-)

REFERENCES

1. Bekh V. P. (2008). Sotsialna polityka yak stratehiia menedzhmentu sotsialnoi roboty. [Social policy as a social work management strategy]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Dragomanova* – *Scientific Journal of NPU named after M.P. Dragomanov*. K, issue 7, 185–191 [in Ukrainian].
2. Horilyi A.H. (2004). Istoriia sotsialnoi roboty [History of social work]. *Navchalnyi posibnyk – Work book*. Ternopil, 174 [in Ukrainian].
3. Kapska A.I., Zavatska L.M., Hryshchenko S.V. (2011). Tekhnolohii sotsialnoi roboty v zarubizhnykh krainakh [Technologies of social work in foreign countries]. *Navchalnyi posibnyk – Work book*. Kyiv, 248 [in Ukrainian].
4. Komanda Serhiia Rudyka. Chas zmin!» pryvitala sotsialnykh pratsivnykiv iz profesiinym sviatom. [«Team Sergiy Rudyk. Time of Change» congratulated social workers on their professional holiday]. *Rudyk Serhii Yaroslavovych: ofitsiyni vebsait Narodnoho deputata Ukrainy – Rudyk Sergiy : the official website People's Deputy of Ukraine*. URL:<https://www.rudyk.org/komanda-serhiia-rudyka-chas-zmin-pryv-2/>
5. Korsun, Vilshana, Cherkasy, Uman, Smila, Mykhailivka, Chyhyryn – de tilky ne pobuvaly naperedodni sviata pomichnyky sviatoho Mykolaia vid «Komandy Serhiia Rudyka. Chas zmin!» [Assistants of St. Nicholas «Team Sergiy Rudyk. A time of change!» visited on the eve of the holiday-Korsun, Olkhova, Cherkasy, Uman, Smila, Mikhailovka, Chygyryn]. *Rudyk Serhii Yaroslavovych: ofitsiyni vebsait Narodnoho deputata Ukrainy. - Rudik Sergiy : the official website of the People's Deputy of Ukraine*. URL: <https://www.rudyk.org/komanda-serhiia-rudyka-pryvitala-zi-sv/>
6. Lukyanova N. (2009). Sotsialna robota v Ukraini: kontseptualni zasady i transformatsiia v suchasnykh umovakh [Social work in Ukraine: conceptual foundations and transformation in modern conditions]. *Politychnyi menedzhment – Political management*, issue 5(38), 150–156 [in Ukrainian].
7. Serhii Rudyk pryvitav iz Dnem narodzhennia mykhailivskoho dovhozhytelia [Sergiy Rudyk congratulated the long-lived person from Mikhailovsk on the birthday]. *Rudyk Serhii Yaroslavovych: ofitsiyni vebsait Narodnoho deputata Ukrainy – Rudyk Sergiy : the official website of the People's Deputy of Ukraine*. URL: <https://www.rudyk.org/serhii-rudyk-pryvitav-iz-dnem-narodzh-2/>. URL: <https://www.rudyk.org/сергій-рудик-привітав-із-днем-народже-2/>
8. Skurativskyi V.A., Palii O.M., Libanova E.M. (1997). Sotsialna polityk [Social policy]. *Navchalnyi posibnyk dlia slukhachiv, aspirantiv, doktorantiv spetsialnosti «Derzhavne upravlinnia» – Work book for students, postgraduate students, doctoral students of the specialty «Public Administration»*. K, 27–43 [in Ukrainian].
9. Slozanska H.I. (2018). Sotsialna robota v terytorialnii hromadi: teorii, modeli ta metody [Social work in the territorial community: theories, models and methods]. *Monohrafiia – Monography*. Ternopil, 382 s. [in Ukrainian].
10. «Iz takymy liudmy krashchi chasy dlia nashoi derzhavy poperedu», – Serhii Rudyk zustriv Novyi rik iz pidpriemtsiamy na Maidani Nezalezhnosti [Sergey Rudik met the New Year with entrepreneurs on the Square of Independence]. *Rudyk Serhii Yaroslavovych: ofitsiyni vebsait Narodnoho deputata Ukrainy Rudik Sergiy Soundovich – the official website of the People's Deputy of Ukraine*. URL:<https://www.rudyk.org/iz-takymy-liudmy-krashchi-chasy-dlia-nashoi/>
11. «Shchob opaliuvalnyi sezon u Smili prokhodyv spokiinishe, treba vidstoiuvaty svoiu pozytsiiu stosovno borhiv u sudakh ta zbilshuvaty perelik kotelen na alternatyvnykh dzherelakh». [Problems of Smila heating season]. *Rudyk Serhii Yaroslavovych: ofitsiyni vebsait Narodnoho deputata Ukrainy – Rudik Sergiy: the official website of the People's Deputy of Ukraine*. URL:<https://www.rudyk.org/shchob-opaliuvalnyi-sezon-u-smili-prokho/>